

“มอญช่อนสยาม” วรรณกรรมสารคดีของบุญยงค์ เกศเทศ: การศึกษาปริทัศน์

“MON IN SIAM” BOONYONG KETTHET’S NON-FICTION LITERATURE: BOOKS REVIEW STUDY

วรวรรณ ศรียาภัย¹

Warawat Sriyabhaya¹

waaraathaanaa@yahoo.com

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ School of Liberal Arts, University of Phayao

บทนำ

ในช่วงต้นปี 2562 มีการตีพิมพ์วรรณกรรมสารคดีเกี่ยวกับชนชาติมอญออกเผยแพร่ จำนวน 3 เล่มในคราวเดียวกัน โดยให้ชื่อชุดวรรณกรรมว่า “มอญช่อนสยาม” และใช้คำว่า “มอญช่อนสยาม” เป็นคำหลักของชื่อเรื่อง ในแต่ละเล่มจะตั้งชื่อรองแตกต่างกันออกไปตามเนื้อหาสาระ หนังสือเล่มแรกคือ “มอญช่อนสยาม: จากสาละวินถึงถิ่นแม่กลอง” ต่อด้วย “มอญช่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน” เป็นเล่มที่สอง ส่วนเล่มที่สามคือ “มอญช่อนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้” สารคดีทั้ง 3 เล่มนี้เป็นภาคต่อเนื่องของหนังสือเกี่ยวกับชนชาติมอญเรื่อง “มอญสยาม” ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ.2556

ผู้แต่งใช้เวลาศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับชนชาติมอญไม่น้อยกว่า 10 ปี ในระหว่าง พ.ศ. 2551-2561 โดยเดินทางไปทั่วทุกภูมิภาคของไทยที่มีชาวมอญอาศัยอยู่ ได้พบปะพูดคุยและสอบถามเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และชีวิตความเป็นอยู่ทุกแห่งทุกมุม

ภาพที่ 1 ปกหนังสือหนังสือ “มอญซ่อนสยาม: จากสาละวินถึงถิ่นแม่กลอง” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2562: หน้าปก)

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้แต่งจึงแสดงฝีมือด้าน การประพันธ์ของตน นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์และชีวิตความเป็นอยู่ของชาว ไทยรามัญ ให้มีชีวาโลดแล่นอยู่บนแผ่นกระดาษ โดยมีภาษาและตัวอักษรเป็น วัสดุในการถ่ายทอดเรื่องราว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วรรณกรรมสารคดี ชุด “มอญซ่อน สยาม” อุดมคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

เพื่อให้ผู้อ่านที่ยังมิได้อ่านหรือลืมซิมรสรณกรรมสารคดีชุด “มอญ ซ่อนสยาม” ได้รับความรู้ ก่อเกิดแรงบันดาลใจ ใคร่แสวงหาหนังสือนี้มาไว้ใน ครอบครอง แล้วอ่านอย่างเอาจริงเอาจัง หรือละเลียดอ่านทีละนิตครวละหนอย ด้วยเกรงว่าจะอ่านจบในเวลาอันสั้น ทั้งรู้สึกเสียดายในรสถ้อยที่ร้อยเรียงภาษา ได้อย่างสละสลวย ผู้เขียนบทความปริทัศน์นี้ จึงนำเสนอเรื่องราวอันว่าด้วย วรรณกรรมสารคดีชุด “มอญซ่อนสยาม” ใน 5 ประเด็น ได้แก่ แลรอบ “มอญซ่อน

สยาม”, องค์ประกอบของเรื่อง, สาระสำคัญของ “มอญซ่อนสยาม”, กลวิธีการประกอบสร้าง “มอญซ่อนสยาม” และคุณค่าของ “มอญซ่อนสยาม” ดังนี้

แลรอบ “มอญซ่อนสยาม”

ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมชุด “มอญซ่อนสยาม” มี 4 ประการ ประกอบด้วย ผู้แต่งและประวัติผู้แต่ง ลักษณะการแต่ง ข้อมูลทั่วไปของหนังสือ และสาระสำคัญของเนื้อหา มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้แต่งและประวัติผู้แต่ง

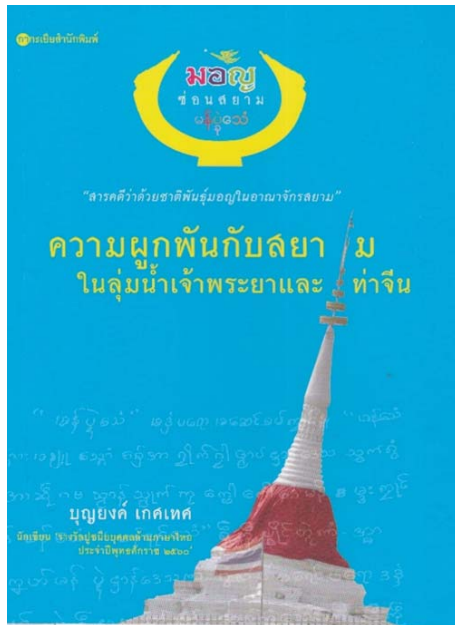
ผู้แต่งวรรณกรรมชุด “มอญซ่อนสยาม” คือ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ เกิดที่บ้านหนองแก ตำบลไร่สะท่อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เดิมโตและเรียนหนังสือระดับต้นที่จังหวัดเพชรบุรี จากนั้นเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี จนสำเร็จการศึกษาปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร เมื่อ พ.ศ.2513 แล้วเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยและวรรณคดีไทย ณ สถาบันการศึกษาเดียวกันจนสำเร็จการศึกษาเมื่อ พ.ศ.2517 แล้วไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา สาขาวิชามานุษยวิทยา (Anthropology) มหาวิทยาลัยปทุมธานี เมืองจันดีการ รัฐปทุมธานี ประเทศอินเดีย ในด้านการทำงาน รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศรับราชการในระหว่าง พ.ศ.2506-2517 เป็นครูโรงเรียนนครบุรี (ประถมศึกษา) โรงเรียนบ้านแซว โรงเรียนนครบุรี (มัธยม) อำเภอนครบุรี จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ.2517-2518 รับราชการเป็นอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

พ.ศ.2518 ย้ายไปเป็นอาจารย์สังกัดภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม และเกษียณอายุราชการเมื่อ พ.ศ.2548 ในตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ 9 ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทย ตำแหน่งพนักงานสมทบของสาขาวิชาสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ภาพที่ 2 ปกหนังสือหนังสือ “มอญซ่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในกลุ่ม
น้ำเจ้าพระยาและท่าจีน”

(บุญยงค์ เกศเทศ, 2562: หน้าปก)

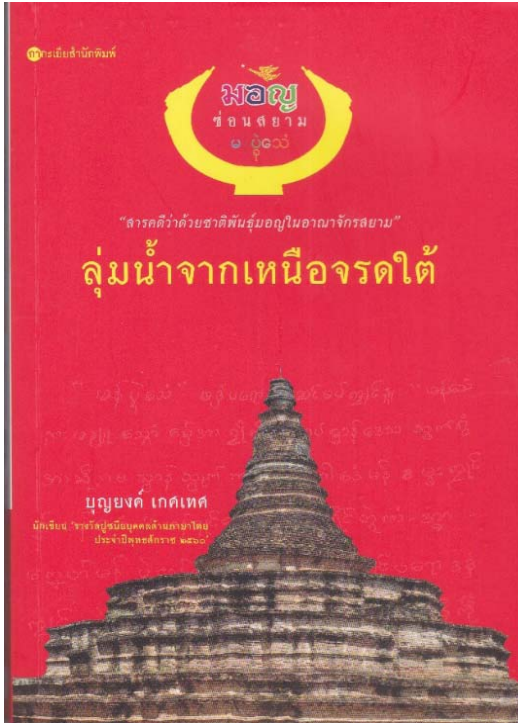
ผลงานเด่นของรองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ กล่าวเฉพาะในด้านการเขียนจำแนกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานหนังสือสารคดีนวนิยายและวรรณกรรมเยาวชน มากกว่า 100 เรื่อง เช่น เชื่อมฟ้าฝากดิน, สำนักถิ่นดงชุมคำ, ผีป่าดงภู เจ้าปู่ขุนน้ำ, ผี: วิถีคน, ปลายทางที่จ่องคำ กลุ่มงานตำราและหนังสือวิชาการ มากกว่า 50 เรื่อง เช่น ศาสตร์และศิลป์แห่งภาษาไทย แลลอดวรรณกรรมไทย, เขียนไทย, ภาษาวิทยานิพนธ์, วิถีดิด วิถีเขียน, คมคิด คำเขียน กลุ่มงานวิจัยมากกว่า 50 เรื่อง เช่น วรรณกรรมในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ, พิธีกรรมของชาวผู้ไท กิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร, สถานภาพของสตรีผู้ถูกคุมขังในเรือนจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกลุ่มงานบทความลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร มากกว่า 1,000 เรื่อง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2561: 11-12)

รางวัลและเกียรติคุณที่รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศได้รับ ได้แก่ รางวัลงานเขียนดีเด่น “ลูกโลกสีเขียว” จากองค์การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2542 และได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสาน ในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม จากสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2556 และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย จากกระทรวงวัฒนธรรม เมื่อ พ.ศ. 2560

2. ลักษณะการแต่ง

วรรณกรรมชุด “มอญซ่อนสยาม” มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้วประเภทสารคดี

เนื้อหาทั้งหมดของเรื่องเป็นข้อเท็จจริง แม้จะมีข้อคิดเห็นแทรกอยู่บ้าง แต่ข้อคิดเห็นนั้นผู้แต่งได้แสดงไว้โดยมีข้อเท็จจริงเป็นพื้นฐาน

ภาพที่ 3 ปกหนังสือหนังสือ “มอญชอนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้”
(บุญยงค์ เกศเทศ, 2562: หน้าปก)

3. องค์ประกอบของหนังสือ

วรรณกรรมในชุด “มอญชอนสยาม” มีเล่มย่อย 3 เล่ม มีองค์ประกอบของเรื่องในทำนองเดียวกัน แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบที่เหมือนกัน และองค์ประกอบที่ต่างกัน ดังนี้

3.1 องค์ประกอบที่เหมือนกัน การจัดพิมพ์วรรณกรรมชุดนี้ดำเนินการโดยสำนักพิมพ์เดียวกัน คือ กากะเยียสำนักพิมพ์ เผยแพร่ด้วยการตีพิมพ์ครั้งแรกในเดือนกุมภาพันธ์ 2562 มีคณะกรรมการผู้ผลิตชุดเดียวกันโดยแบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย ประกอบด้วย บรรณาธิการอำนวยการ โดยพนัส ปรีวาสนา บรรณาธิการบริหาร โดยปรีชา ศรีบุญเศษ บรรณาธิการ โดยบรรจง บุรินประโคน กองบรรณาธิการ โดย มิ่งมนัสชน จังหาร, วิสุทธิ์ พุฒผา, เอกลักษณ์ ชัยราช, เด่นชัย วินทะไชย์ ศิลปกรรม โดยกากะเยีย และพิสูจน์อักษรโดยอภิชาติ จันนาเวช กากะเยียสำนักพิมพ์ ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 381 หมู่ 20 หมู่บ้านอัครฉัตรธานี ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150 โทรศัพท์ 09-2554-6564 และ 08-9823-1638 ส่วนโรงพิมพ์ซึ่งดำเนินการพิมพ์หนังสือชุดนี้ คือ โรงพิมพ์เดือนตุลา ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 39/205-206 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 แขวงสนามบิน เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร 10200 โทรศัพท์ 0-2996-7392 ถึง 4 โทรสาร 0-2996-7395 อีเมล: octoberprint50@yahoo.com

หนังสือทั้ง 3 เล่มในชุด “มอญซ่อนสยาม” นี้ มีขนาดเดียวกัน คือ 16 หน้ายก พิมพ์ด้วยกระดาษชนิดเดียวกัน คือ กระดาษกรีนรีดทั้ง 3 เล่ม ใช้บทเกริ่นนำบทเดียวกัน และในตอนท้ายของเล่มเป็นรายการบรรณานุกรมกับประวัติผู้เขียนซึ่งใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน โดยรายการหนังสือบรรณานุกรม จำนวน 101 รายการ แบ่งเป็นหนังสือภาษาไทย จำนวน 96 รายการ หนังสือภาษาอังกฤษ จำนวน 5 รายการ อันเป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้แต่งได้ศึกษาค้นคว้าอย่างลุ่มลึกและกว้างขวาง

3.2 องค์ประกอบที่ต่างกัน แม้หนังสือทั้ง 3 เล่มนี้จะอยู่ในชุดเดียวกัน แต่ก็มีส่วนที่ต่างกันคือ จำนวนหน้า สีของปก รูปลักษณ์ของปก เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) รายละเอียดของสารบัญ เนื้อหา และภาพประกอบ องค์ประกอบโดยรวมที่ต่างกัมนี้อย่างนี้

“มอญช่อนสยาม: จากสาละวินถึงถิ่นแม่กลอง” ปกสีม่วง เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ คือ 978-616-7661-57-5 มีจำนวน 288 หน้า มีความหนา จำนวน 18 ยก

“มอญช่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน” ปกสีฟ้า เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ คือ 978-616-7661-58-2 มีจำนวน 316 หน้า มีความหนา จำนวน 19.75 ยก

“มอญช่อนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้” ปกสีแดง เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ คือ 978-616-7661-59-9 มีจำนวน 336 หน้า มีความหนา จำนวน 21 ยก

สารัตถะของ “มอญช่อนสยาม”

สารัตถะ หมายถึง เนื้อหาหลักหรือเนื้อหาสำคัญ จากความหมายนำมาพิจารณาหนังสือชุด “มอญช่อนสยาม” ทั้ง 3 เล่ม ของรองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ ปรากฏผลดังนี้

1. “มอญช่อนสยาม: จากสาละวินถึงถิ่นแม่กลอง”

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศแบ่งเนื้อหาหลักของ “มอญช่อนสยาม: จากสาละวิน ถึงถิ่นแม่กลอง” ออกเป็น 3 ประเด็น โดยกล่าวถึง “พื้นภูมิความเป็นมา” เป็นประเด็นแรก ต่อด้วย “ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน” เป็นประเด็นที่สอง และ “ลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง” เป็นประเด็นที่สาม

ในประเด็นว่าด้วย “พื้นภูมิความเป็นมา” ของชนชาวมอญ ประกอบด้วยประเด็นย่อย 8 ประเด็น ได้แก่ ตำนานหินรูปหัวฤๅษี, อุบาสกคู่แรกเป็นคนมอญ, ราชาอาณาจักรมอญ, “มะละแหม่ง” ตำนานรักเจ้าน้อยสุขเกษมกับมะเมียะ, “นัต” เทพทันใจเทพธิดากระซิบ, มหาเจดีย์มูเตตา, เมืองสิริเยม, ต้นบุชายัค เมือง

มะละ-หม่าง เนื้อหาทั้งหมดเป็นเรื่องของชาวมอญในประเทศไทยมา

เนื้อหาที่ว่าด้วยเรื่องราวของชาวมอญในประเทศไทย กล่าวไว้ในประเด็นที่สองว่าด้วยชนชาวมอญบริเวณ “ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน” มีสาระย่อย 8 ประเด็น ได้แก่ มุมมอง อ.พงษ์ศักดิ์ พิชย์วิเชียร เรื่อง “มอญช่อนสยาม”, ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน, ความเป็นมาของชื่อ “แม่กลอง” และ “บางคนที”, สังขละบุรี หรือเมืองท่าขนุน, “ทองผาภูมิ” มณีเมืองกาญจน์ ด่านเจดีย์สามองค์, ต้นทางที่ “หนองปลาตุ๊ก” เชื่อมถึงต้นบุญชายัค, สืบเชื้อสาย “มอญ” ในลุ่มน้ำแม่กลอง, “บ้านม่วง” ชุมชนมอญโบราณจากอดีตถึงปัจจุบัน

เรื่องราวของชาวมอญใน “ลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง” กล่าวไว้เป็นลำดับสุดท้ายของเล่มนี้ ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ มอญ “บางช้าง” ปากคลองอัมพวา, ความเป็นมาของพระปรางค์และพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, จิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าในพระอุโบสถวัดอัมพวันเจติยาราม, “ถนนเจ้าจอมมารดาช่อนกลิน” ที่ดอนกระเบื้อง

2. “มอญช่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน”

เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มที่สองซึ่งว่าด้วย “มอญช่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน” แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ “ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน” กับ “ลุ่มน้ำท่าจีน”

ในประเด็น “ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน” มีเนื้อหาสำคัญซึ่งเป็นรายละเอียด 14 ประเด็น ได้แก่ ความผูกพันกับสยาม: ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน, ตำนาน “ตุ่มสามโคก”, วัดสิงห์ วิหารน้อย โกวศพญากราย, ชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือเชียงรากน้อย, ความเป็นมาของมอญปากเกร็ด, เล่าย้อน “มอญปากเกร็ดในความทรงจำของ อ.สุรพล ดวงแข, คลองบางหลวง “วัดรามัญประดิษฐาราม”, “บางไส้ไก่” เชื่อมโยงสะพานมอญและ

พระยาศรีสุทเทพ, เมืองนครเขื่อนขันธ์ “ปากลัด” ภูมิสถานของคนมอญ, ตำนาน การสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์และผีบรรพชนของคนมอญชุมชนเวชะราว, วัด ทรงธรรม: อีกหนึ่งศรัทธาของคนมอญในเมืองพระประแดง, ชุมชนมอญเสา กระโดง วัดทองบ่อ ขนอนหลวง บางปะอิน, เจ้าพระยาหลง “คลองบางบาล” ในตำบลไทรน้อย พระนครศรีอยุธยา, พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จประพาสต้นชุมชน มอญ วัดเกาะหงษ์ นครสวรรค์

สังเกตได้ว่าในกลุ่มน้ำเจ้าพระยากับลุ่มน้ำท่าจีนซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาณา บริเวณภาคกลางของประเทศไทย มีพื้นที่กว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์ มีชาวมอญ อาศัยกระจัดกระจายและหนาแน่นเป็นบางแห่ง ก่อเกิดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมชาวมอญที่เห็นได้อย่างเด่นชัด

ในเนื้อหาของประเด็น “ลุ่มน้ำท่าจีน” มีเรื่องราวเกี่ยวกับชาวมอญ 8 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นมาของเมืองสมุทรสาครและแม่น้ำท่าจีน, “วัดเกาะ” ภูมิสถานคนมอญเมืองสมุทรสาคร, พระมหาเถียร บ้านคลองครวัดบางปลา ท่าทราย, ชุมชน “กระท่อมมีด” วัดสโมสร คลองหม่อมเข้ม, คลองบางกระดี แขวาง แสมดำ บางขุนเทียน, คลองบางหลวง บางกอกใหญ่ บาง (บัง) ยิงเรือ, บางจะเกร็ง วัดศรัทธาธรรม, เจ็ดริ้ว บ้านแพ้ว

3. “มอญช่อนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้”

เรื่องราวเกี่ยวกับชาวมอญใน “มอญช่อนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้” อยู่ภายใต้ประเด็นหลัก 4 ประเด็น แต่ละประเด็นก็มีประเด็นย่อยไม่เท่ากัน โดย ประเด็นแรกกล่าวถึงชาวมอญใน “ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก-ปิง-วัง-ยม-น่าน” ประกอบด้วยประเด็นย่อย 8 ประการ คือ วัดโตนด วัดหงส์สองฟากฝั่งแม่น้ำป่าสัก, สำนัก และจิตวิญาณแข็งแกร่งมั่นคงของมอญบางขันหมาก, ป่ามะม่วง ชุมชนมอญน้ำแม่ปิงสมัยพระยาตาก, หลากหลายสกุลมอญในเมืองระแหง, “เวียงเกาะกลาง” ป่าซางเมืองลำพูน, บ้านหนองคู่-บ่อควา-หนองคอบ, บ้านสันนาเม็ง ลุ่มน้ำชาน

แม่น้ำกวัง, “วัดนามอญ” ศรีสำโรง สุโขทัย

ประเด็นที่สองว่าด้วยชาวมอญใน “ลุ่มน้ำตะวันตก-สะแกกรัง” มีประเด็นย่อย 4 เรื่อง ได้แก่ มอญทุ่งเขิน ตำบลทุ่งคอก, จากตำบลบางมอญ ผ่านบางนา ถึงบางสงบ, ชุมชนมอญบ้านเก่า หนองฉาง อุทัยธานี, วัดหนองน้ำคั่น “บ้านเกาะลูกมอญ” ลำห้วยท่าโพธิ์

จากนั้นมากล่าวถึงชาวมอญใน “ลุ่มน้ำตะวันออก-ปราจีนบุรี-บางปะกง” เป็นประเด็นที่สามซึ่งมีประเด็นสำคัญ 8 เรื่อง กล่าวคือ คลองลำปลาทิว: คลองมอญ “วัดสุทธาโภชน์”, “เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง” สูคลองด่านบางเหี้ย วัดสร้างโคก, ตำนาน “ขุนอินทร์” นายกองมอญ, บ้านพระเพลิง เมืองกระโทก, ตำบลบางครก บางลำพู, “คั้งตำหนัก” บางตะบูนมอญปลายแม่น้ำเพชรบุรี, “หม้อตะนน” และ “หม้อตาล” ศิลปะภูมิปัญญาของคนมอญ

ในภาคใต้ของประเทศไทยมีชาวมอญอาศัยอยู่ในลุ่มน้ำตาปีและลุ่มน้ำพุมดวง ผู้แต่งกล่าวไว้ในประเด็น “ลุ่มน้ำตาปี-พุมดวง” ซึ่งมีประเด็นย่อย 5 ประเด็น ได้แก่ “ศาลพ่อตาหินช้าง” ตำบลสลุย เมืองท่าชะะ ชุมพร, “บ้านคนเมืองใน” ที่ใฝ่พระใต้โค้งทุ่งอ่าว เมืองพุนพิน สุราษฎร์ธานี, ตำนาน “พญาท่าข้าม” แม่น้ำสองสี ตาปี-พุมดวง, คนมอญปรากฏในจารึกพงศาวดารเมืองนครฯ, “วัดท่ามอญ” ต้นตระกูลมอญ ตำบลประตู่ช้าง

กลวิธีการประกอบสร้าง “มอญช่อนสยาม”

วรรณกรรมทั้ง 3 เล่มนี้ เป็นงานเขียนร้อยแก้วประเภทสารคดี มีลักษณะการประกอบสร้างเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ แต่ละเล่มแบ่งเป็นตอนๆ แต่ละตอนแบ่งเป็นเรื่องย่อยที่มีเนื้อหาแตกต่างกัน และจำนวนเรื่องย่อยก็มิเท่ากัน กลวิธีประกอบสร้างที่เห็นได้ชัดเจนมี 2 ลักษณะ คือ การร้อยเรียงเนื้อหาด้วยถ้อยคำ และการร้อยเรียงเรื่องราวด้วยภาพ

การร้อยเรียงเนื้อหาด้วยถ้อยคำมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยว่าผู้แต่งเป็นปูชนียาจารย์ด้านภาษาไทย จึงสามารถใช้ภาษาไทยเขียนถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างถูกต้อง อ่านแล้วเข้าใจได้ทุกคำ ทั้งยังสละสลวยเป็นภาษาภาพพจน์หรือโวหาร ดังตัวอย่างเช่นใน “มอญช่อนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้” ตอนที่กล่าวถึงคลองลำปลาทิว คลองมอญ “วัดสุทธาโกชน” ใช้ภาษาเขียนอันมีวรรณรสว่า

“เมื่อดวงอาทิตย์เข้าลิตราศีเมษ ในช่วงกลางเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2560 ผมตะลอนขั้บรถย้อนดวงตะวัน หวังจะพบพานชุมชนมอญแถบนี้ว่า มีพิธีกรรมอะไรบ้างก็ไม่ผิดหวังครับ ชุมชนแรก วัดสุทธาโกชนกำลังมีแห่งสังฆตชะบ สรงน้ำพระและรดน้ำขอพรญาติผู้ใหญ่กัน...” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2562.ค: 143)

ด้วยความที่ผู้แต่งปราดเปรื่องทางด้านวรรณคดีวรรณกรรม เมื่อกล่าวถึงเนื้อหาจุดใดที่ฟ้องความกวีวรรณคดีหรือวรรณกรรมไทย ผู้แต่งก็ยกตัวบทวรรณกรรมนั้นมาประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้ข้อมูลน่าสนใจและชวนอ่านยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่นใน “มอญช่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน” ตอนความเป็นมาของมอญปากเกร็ด ยกตัวอย่างบทประพันธ์จากนิราศวัดเจ้าฟ้าของสุนทรภู่ว่า

ถึงปากเตร์ดี เตร์ดีเตร์มาเร่ร้อน   เทียวลัญจรถตามระลอกเหมือนจอกแหน
มาถึงเตร์ดีเขตมอญสลอนแล   ลูกอ่อนแอ้อุ้มจุงพะรุงพะรัง

หรือนิราศภูเขาทองว่า

ถึงปากเกร็ด ผ่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า   ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เดียนี่มอญ ถอนไร่จุกเหมือนตุ๊กตา   ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย

(บุญยงค์ เกศเทศ, 2562.ข: 72)

ภาพที่ 5 ภาพธรรมชาติและสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ จากเรื่อง “มอญซ่อนสยาม:
ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้”
ตอนตำนาน “พญาท่าข้าม” แม่น้ำสองสี ตาปี-พุมดวง
(บุญยงค์ เกศเทศ, 2562.ค: 294-295)

คุณค่าของ “มอญซ่อนสยาม”

“มอญซ่อนสยาม” มีคุณค่าสูงกว่าหนังสือทั่วไป เพราะหนังสือทั่วไปอาจให้ประโยชน์เพียงด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ด้านวิชาการและด้านความสนุกสนาน หากแต่ “มอญซ่อนสยาม” ทั้ง 3 เล่มนี้มีคุณลักษณะเป็น “วรรณกรรม” ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม “สารคดี” ด้วยความเป็นวรรณกรรมสารคดี “มอญซ่อนสยาม” จึงให้คุณค่าสำคัญ 2 ประการ คือ ให้ความรู้และความรอบรู้ และให้ความจรรโลงใจ

การให้ความรู้และความรอบรู้ ผู้อ่านที่ศึกษาทางด้านมานุษยวิทยา คติชนวิทยา และไทยศึกษา จะได้ประโยชน์จากการอ่านหนังสือทั้ง 3 เล่มนี้เป็นอันมาก เพราะเป็นหนังสือที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวมอญที่ครบถ้วนทั้งในด้านกว้างและด้านลึก ในด้านกว้างคือให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวมอญครบถ้วนทุกประเด็น ส่วนในด้านลึกคือเมื่อได้ศึกษาแล้วผู้อ่านจะเข้าถึงจิตวิญญาณของชาวมอญได้เป็นอย่างดี อีกทั้งนำเสนอเรื่องราวตั้งแต่กาลเวลาแรกเริ่มความเป็นมาของชาวมอญมาจวบจนความ

เป็นขวามอญ ญ วันนี และยอมที่จะคาดเดาได้อย่างไม่ยากว่า ขวามอญในอนาคต
จะเป็นอย่างไร

ความจรรโลงใจที่บังเกิดจากการอ่านของผู้อ่าน คือความสนุกสนาน
เพลิดเพลินที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับขวามอญทุกประเด็นทุกมิติ อีกทั้งผู้แต่งใช้ภาษา
เขียนที่มีชีวิตชีวา สำนวนภาษาสละสลวย ชวนให้อ่านได้อย่างไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย
อย่างไรก็ตาม คุณค่าของวรรณกรรมสารคดีเรื่อง “มอญซ่อนสยาม” คง
เป็นไปตามกล่าวของผู้แต่งดังที่ได้แสดงไว้ในปกหลังของวรรณกรรมทั้ง 3 เล่ม ว่า

“มอญซ่อนสยาม” เป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่องจาก “มอญสยาม” ที่ผู้เขียน
ได้ลงพื้นที่ทุกภูมิภาค เพื่อไปพบปะพูดคุยถามไถ่กับพี่น้องขวามอญ ที่มาเป็นขว
ไทยเชื้อสายมอญในทุกวันนี้ ปราชญ์ขวามอญในพื้นที่ ได้เล่าเรื่องราวความเป็น
มาในหลายๆ สาระ ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังพาไปชมกับพิพิธภัณฑ์ที่เก็บสะสมไว้
เพื่อบอกเล่าอนุชนคนรุ่นหลังให้ตระหนัก เป็นการสร้างสำนึกและจิตวิญญาณถึง
ความเป็น “มอญ” ที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในแผ่นดินสยามในหลากหลาย
หลายช่วงเวลา นานนับหลายศตวรรษ

บทสรุป

วรรณกรรมสารคดีชุด “มอญซ่อนสยาม” นี้ มิได้มีแต่ส่วนดีเด่นทั้งหมด
หากแต่มีจุดอ่อนอยู่บ้างซึ่งก็เป็นส่วนน้อยนิด เช่นเมื่อพิจารณาหน้าปกทั้ง 3 เล่ม
จะแยกไม่ออกว่าเล่มใดเป็นเล่ม 1 เล่ม 2 และเล่ม 3 เพราะผู้แต่งมิได้บอกไว้อย่าง
ชัดเจนในหน้าปก แต่จะทราบได้ก็ต่อเมื่อได้อ่านด้านในแล้ว

นอกจากนี้ในเรื่องความหนาของเล่มแต่ละเล่ม อาจสร้างความไม่ชวน
อ่านแก่ผู้ไม่รักการอ่านอย่างแท้จริงได้ ความหนาที่ว่านี้เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว
ส่วนหนึ่งมาจากเนื้อหาที่มากจนเกินไป และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากภาพ

ประกอบ ซึ่งหากจะวิพากษ์วิจารณ์แต่สิ่งภาพประกอบมากจนเกินไปก็ได้เพราะภาพที่เล่าเรื่องราวเรื่องเดียวกัน แต่มีภาพประกอบที่ถ่ายจากต่างทิศกัน ทำให้เห็นภาพของสิ่งเดียวกันจากหลายมุมมิช่วยให้เข้าใจหรือซาบซึ้งถึงประเด็นเนื้อหาสาระมากกว่าการได้พิจารณาจากภาพที่ดีที่สุดเพียงภาพเดียว

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). **ปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย ผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นดีเด่น และผู้มีคุณูปการต่อการใช้ภาษาไทย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2562ก.). **มอญซ่อนสยาม: จากสาละวินถึงถิ่นแม่ฮ่องสอน**. มหาสารคาม: กากะเขี๋ย.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2562ข.). **มอญซ่อนสยาม: ความผูกพันกับสยามในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน**. มหาสารคาม: กากะเขี๋ย.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2562ค.). **มอญซ่อนสยาม: ลุ่มน้ำจากเหนือจรดใต้**. มหาสารคาม: กากะเขี๋ย.